

УДК 37.012:001.891-047.44(043.2)

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

Шимон О. М., Шиненко М. А., Коваленко В. М.

Інститут цифровізації освіти НАПН України, м. Київ

Анотація. У публікації проаналізовано особливості оцінювання результативності педагогічних досліджень в освітньому просторі. Питання щодо об'єктивного оцінювання ефективності діяльності вчених, наукових установ і вишів тісно пов'язані з вибором системи критеріїв, якими визначається їх результативність. Розглянуто основні параметри та показники оцінювання ефективності дослідницької діяльності, що найчастіше використовуються в освітній практиці. Проведено стислий огляд основних бібліометричних індикаторів щодо оцінювання результативності педагогічних досліджень.

Ключові слова: науково-педагогічна діяльність, оцінювання результативності педагогічних досліджень, бібліометричні показники.

Зарубіжний досвід свідчить, що країни, які ефективно розвиваються, в сучасних світових економічних умовах акцентують увагу на якості наукових досліджень та коефіцієнті корисної дії дослідників для суспільства. Країни, які зацікавлені у підтримці та зміцненні своєї зовнішньополітичної та економічної незалежності, проводять власну наукову та освітню політику, що відповідає їх інтересам. Зокрема, у США національна наука розглядається як елемент державного престижу. В багатьох країнах колишнього СРСР, у тому числі і в Україні, останнім часом дедалі гостріше постає актуальна проблема підвищення ефективності вітчизняних наукових досліджень, розроблення чітких критеріїв оцінювання діяльності вчених, наукових установ й закладів вищої освіти (ЗВО) та комплексного реформування всієї системи, включаючи механізми фінансування, прийоми управління та структуру виробничих відносин. Це однаково стосується як фундаментальних, так і прикладних наукових досліджень.

Мета публікації – проаналізувати особливості оцінювання результативності педагогічних досліджень в освітній практиці.

Питання щодо об'єктивного оцінювання ефективності науково-педагогічних досліджень, збільшення чи припинення фінансування тісно пов'язані з вибором системи критеріїв, якими визначається результативність діяльності наукових установ, ЗВО та окремих учених. Передбачається, що проведення наукометричного оцінювання дозволить підвищити ефективність управлінських рішень у галузі освіти та науки за

рахунок вирішення таких завдань як підвищення ефективності механізмів стратегічного та оперативного управління; ефективності бюджетних видатків; підвищення вкладу науки у зростання конкурентоспроможності національної економіки.

В реаліях сьогодення питання наукометричного аналізу – розроблення та вдосконалення методів, технологій та методик оцінювання результативності діяльності наукових організацій, що виконують наукові дослідження, набувають все більшої значущості в усьому світі, у тому числі в Україні.

В цілому всі ці методики включають аналіз *основних параметрів*: кількість публікацій, причому з урахуванням їхньої якості; залучення додаткового фінансування через гранти або замовлення; *якісний склад* – наявність молодих спеціалістів, аспірантів, кандидатів наук.

У вітчизняних та міжнародних підходах до оцінювання результативності дослідницької діяльності можна виділити такі *показники*, що найчастіше використовуються:

1. *Фінансові* – витрати на науку і наявну матеріально-технічну базу.
2. *Кадрові* (у тому числі показник визнання, що включає членство в академії, радах та виконання грантів) – кількість та науковий ступінь дослідників, кількість допоміжного персоналу, підготовка кадрів.
3. *Інноваційні* (у тому числі створення власних та використання запозичених технологій).
4. *Бібліометричні*: кількість публікацій у міжнародних журналах характеризує якість статей; цитування та індекс Гірша показують ступінь значущості проведених досліджень та визнання наукових шкіл світовою спільнотою; «публікаційне навантаження» вчених – продуктивність вчених; наявність патентів; співавторство із закордонними вченими – показник міжнародної кооперації [1].

Для розроблення критеріїв та методик оцінювання ефективності діяльності наукових установ та ЗВО представляє інтерес зарубіжний досвід. У провідних індустріальних державах з розвиненими традиціями оцінювання дослідницьких колективів та програм ведеться, переважно, за бібліометричними показниками. Такі індикатори характеризують результативність наукової діяльності та позиції країни у світовій науці, розвиток наукових дисциплін; вплив дослідницьких результатів на прогрес науки. Ці дані використовуються не тільки в аналітичних цілях, а й супроводжують процес прийняття рішень щодо фінансування проєктів та наукових організацій.

Найбільш популярними електронними ресурсами, які здійснюють збирання, систематизацію та підрахунок основних бібліометричних показників для галузі освіти та науки, вважаються інформаційні бази даних *Scopus* та *Web of Science*. Ці ресурси належать комерційним компаніям, доступ до них платний та досить дорогий. Як правило, університети чи наукові установи купують підписку на відповідні ресурси.

Дослідники, які працюють у цих організаціях, мають право доступу до баз даних із внутрішньої локальної мережі.

Оцінювання публікаційної активності вчених з бібліометричних індикаторів можна проводити за допомогою сервісу *Google Scholar*, що має зручний інтерфейс, однак є недостатньо повною базою даних.

Орієнтуючись на досвід та підходи західних колег, слід врахувати, що наука не може оцінюватись лише на основі кількісних параметрів. Практика цитування, що застосовується з чисто кількісної точки зору (і тим більше врахована з високою неточністю існуючих систем), може швидше ускладнити отримання реальних результатів ефективності наукової діяльності, що постійно розвивається. Хоча кількісні параметри можна брати до уваги як сукупність суто неточних показників навіть не другорядної, а меншої значущості. Але в обставинах, коли їм надають першочергового значення, це може призвести до помилок, необ'єктивних висновків і великих витрат часу, у тому числі часу самих учених, яким для звітів перед вищими інстанціями потрібно збирати свідомо неточні дані та показники.

Таким чином, під час оцінювання науково-педагогічних досліджень має діяти комплексна система, на основі якої можна було б впевнено та правдиво вибудувувати ієрархію та рейтинги учасників наукового процесу. У цій системі кількісне оцінювання має бути лише одним із факторів. Прийняття рішень має здійснюватися з урахуванням багатоаспектного аналізу, що враховує якісний рівень науково-педагогічних досліджень і низку показників, які показують різні аспекти наукової діяльності, враховуючи фазу розвитку наукової установи.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова С. М., Вакалюк Т.А., Мінтій І.С., Кільченко А.В. Інформаційно-цифрові технології як засоби оцінювання результативності науково-педагогічних досліджень. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. Том 4. № 1. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4114>. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/266>. <https://lib.iitta.gov.ua/730935>.